

Huvudman
sundsvalls.kommun@sundsvall.se

[2018-03-23](#)

Dnr 400-2016:11433

Rector
roger.jagebo@skola.sundsvall.se

Beslut

efter kvalitetsgranskning av skolbibliotek som
pedagogisk resurs vid Hellbergsskolan i Sundsvalls
kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av Skolbibliotek som pedagogisk resurs. Syftet är att granska om och hur skolan använder skolbiblioteket som pedagogisk resurs för att främja elevers lärande.

De övergripande frågeställningarna är:

- I vilken utsträckning använder skolan skolbiblioteket som en integrerad del i den pedagogiska verksamheten?
- I vilken utsträckning tar rektor ansvar för en väl fungerande samverkan mellan skolbibliotek och lärare?

Granskningen genomförs i årskurserna 4-6 i 20 grundskolor, i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida¹.

Hellbergsskolan, i Sundsvalls kommun, ingår i denna granskning.

Skolinspektionen besökte Hellbergsskolan den 21 och 22 februari 2018. Besöket genomfördes av Agneta Kenneberg och Olivia Öberg. Intervjuer med elever, lärare, bibliotekarie, personal från Mediateket, biträdande rektor och rektor samt besök i skolbiblioteket har genomförts. Hellbergsskolan är en kommunal skola belägen i Sundsvalls kommun.

Skolans skolbibliotek är en del av en fritidshemslokal belägen centralt i skolan. Skolbiblioteket är inte bemannat under skoltid och ingen skolbibliotekarie² är anställd. Eleverna har tillgång till skolbiblioteket när fritidshemsverksamheten pågår eller genom att undervisande personal följer med eleverna under skoltid. Skolbiblioteket innehåller skönlitteratur, faktaböcker, uppslagsverk, tidningar och bilderböcker. Det finns även tillgång till en dator i skolbiblioteket.

I detta beslut ger Skolinspektionen sin bedömning av det granskade området. Därefter följer en motivering till de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat inom ramen för granskningen.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

¹ <https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/skolbibliotek/>

² Skolbibliotekarie är inte en officiell titel på en yrkeskategori. I granskningen använder Skolinspektionen titeln "skolbibliotekarie" i de fall rektor använder begreppet om personal som arbetar med skolbiblioteket.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att skolbiblioteket vid Hellbergsskolan inte används som pedagogisk resurs i undervisningen. Skolbiblioteket behöver utvecklas för att vara en integrerad del av skolans undervisning i syfte att främja elevernas lärande och utveckling. Till exempel behöver rektor skapa förutsättningar för att skolbiblioteket och dess verksamhet ska kunna användas som en integrerad del av undervisningen. Eftersom skolbiblioteket saknar personal som ansvarar för verksamheten har lärarna liten möjlighet att använda biblioteket till mer än att låta eleverna låna litteratur som bänkbok eller för att eleverna ska kunna låna faktaböcker till skolarbetet. Skolbibliotekets litteratur är fördelad mellan bibliotekets lokal och de grupprum som finns i anslutning till klassrummen. Dessa böcker är inte kategoriserade eller iordningställda vilket innebär svårigheter för eleverna att hitta rätt böcker. Skolbiblioteket är inte öppet för eleverna så att de själva kan besöka biblioteket för att ta del av litteraturen på egen hand, vilket gör att tillgängligheten är begränsad.

Skolan har nyligen inlett ett samarbete med kommunens centrala stödenhet Mediateket som tillhandahåller lektioner som skolan kan boka för sina elever. Lektioner finns inom områdena medie- och informationskunnighet, litteratur och läslust, bibliotekskunskap och skolbiblioteksutveckling. Några av klasserna har deltagit i lektioner gällande källkritik inom området medie- och informationskunnighet. Skolinspektionen bedömer att detta utgör ett enstaka tillfälle och inte kan anses vara en integrerad del av undervisningen.

Vidare visar granskningen att skolbibliotekets verksamhet inte ingår i skolans systematiska kvalitetsarbete. Rektor beskriver att skolan har påbörjat ett utvecklingsarbete för biblioteksverksamheten men det finns ingen uttalad handlingsplan eller några fastställda mål för verksamheten. Samarbetet med Mediateket har startat i och med att Skolinspektionen informerade om kommande kvalitetsgranskning. Skolinspektionen bedömer att skolbiblioteket behöver vara en del av kvalitetsarbetet för att synliggöra vilka förutsättningar och behov som finns för att använda och utveckla skolbiblioteket som en del av den pedagogiska verksamheten. Det är också av betydelse att skolbiblioteket är en del av kvalitetsarbetet för att kunna följa upp och utvärdera vilken effekt insatta åtgärder har på elevernas kunskapsutveckling i förhållande till skolbibliotekets verksamhet och hur det har använts som en del i elevernas undervisning.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Hellbergsskolan inom flera områden behöver utveckla sitt arbete med att använda skolbiblioteket som en pedagogisk resurs för att främja elevernas lärande samt stärka deras digitala kompetens.

Identifierade utvecklingsområden

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande områden.

Utvecklingsområde 1

- Rektorn behöver ta ansvar för och se till att skolbiblioteket används som en integrerad del av den pedagogiska verksamheten. I detta ingår att se till att lärarna använder

skolbiblioteket utifrån elevers och elevgruppers olika behov. Skolbiblioteket behöver även göras tillgängligt så att eleverna själva ska kunna söka och utveckla kunskaper.

Granskningen visar att skolbiblioteket vid Hellbergsskolan inte används som en integrerad del av undervisningen. Av intervjuer framkommer att biblioteket endast är tillgängligt för eleverna tillsammans med lärare eller annan personal i syfte att byta "tystläsningsbok". Biblioteket är låst under elevernas raster och eleverna kan inte själva uppsöka biblioteket under skoltid, vilket begränsar tillgången av litteratur för eleverna. *Av läroplanen framgår bland annat att skolans arbetsmiljö ska utformas så att alla elever, för att själva kunna söka och utveckla kunskaper ska få tillgång till och förutsättningar att använda skolbibliotek.*³

Vidare framkommer under intervjuerna att samarbetet med den centrala stödenheten Mediateket som tillhandahåller lektioner inom olika områden har nyligen påbörjats och alla elever har ännu inte haft tillfälle att delta i någon lektion. De klasser som haft besök av personal från Mediateket har fått ett enstaka tillfälle med undervisning om källkritik. Rektor har uttalat ett krav att lärarna ska boka ett tillfälle per klass under terminen. Rektor behöver dock se till att Mediatekets besök i klasserna är kontinuerliga och innehåller en progression för att anses vara en integrerad del av undervisningen.

Utvecklingsområde 2

- Rektor behöver se till och ta ansvar för att skolbibliotekets verksamhet blir en del av skolans kvalitetsarbete. I detta ingår att rektor följer upp och utvärderar hur lärarna använder skolbiblioteket i sin undervisning och hur lärarna använder Mediatekets verksamhet som en integrerad del av undervisningen. I detta ingår även att rektor analyserar skolbiblioteksverksamheten för att säkerställa att verksamheten bidrar till att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens.

Granskningen visar att skolbibliotekets verksamhet inte är en del av skolans kvalitetsarbete. Av intervjuer med rektor och lärare framkommer samfälligt att skolbiblioteket inte är en verksamhet som man sätter mål för eller följer upp inom ramen för skolans kvalitetsarbete. *Av läroplanen framgår att rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen. Rektorn har inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens.*⁴

Av intervjuer framkommer att rektor har påbörjat ett arbete för att utveckla biblioteksverksamheten men inga uttalade mål eller planer finns dokumenterade.

³ I den för grundskolan reviderade läroplanen som blir tvingande från och med den 1 juli 2018, men får tillämpas från och med den 1 juli 2017, har skolbiblioteket en utpekad roll när det gäller att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens. (2.8 Rektors ansvar).

⁴ Ibid

Utvecklingsområde 3

- Rektor behöver ta ansvar för att skolbibliotekets lokaler, fysiska och digitala innehåll, bemanning och öppettider motsvarar elevernas behov.

Skolinspektionen bedömer att skolbibliotekets lokaler, fysiska och digitala innehåll, bemanning och öppettider inte motsvarar elevernas behov. Exempelvis finns endast ett fåtal böcker på andra modersmål. Lokalen delas med fritidsverksamheten och under skoltid används lokalen för undervisning av grupper, vilket gör det svårt för lärarna att bedriva undervisning i den delen som utgör biblioteket. Det finns ingen möjlighet för eleverna att söka böcker digitalt eller att använda sig av dator för informationssökning. Titlarna finns samlade på osorterade listor i en pärm. Ingen beskrivning av böckerna finns tillgänglig för eleverna. I skolbiblioteket finns ingen bemanning som kan hjälpa eleverna att söka böcker utifrån läsintresse eller läsförmåga. Av intervjuerna framkommer att eleverna inte är delaktiga i beslut kring inköp av böcker eller öppettider och att bibliotekets verksamhet inte diskuteras med eleverna på exempelvis elevrådet.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 23 september 2018 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena.

Redogörelsen skickas via e-post, till kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se eller per post till, *Skolinspektionen, Box 23069, 104 35 Stockholm* Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400–2006:11433) i de handlingar som sänds in.

På Skolinspektionens vägnar

2018-03-23

X Roland Fallström

Enhetschef
Signerat av: Roland Fallström

2018-03-23

X Agneta Kenneberg

Föredragande
Signerat av: Agneta Kenneberg

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida.

Bilaga 1 – författningsstöd

Bilaga 2 – mall för redovisning till Skolinspektionen

Bilaga 1: Författningsstöd

Skolbibliotek

Skollagen (2010:800):

Eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek (2 kap. 36 § skollagen).

Förarbeten

Proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s 661

Paragrafen innebär en skyldighet för alla skolhuvudmän för de uppräknade skolformerna att anordna sin verksamhet så att eleverna har tillgång till skolbibliotek för att stimulera skolelevernars intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen. Hur detta anordnas måste kunna variera från skolenhet till skolenhet.

Proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s 284

Med skolbibliotek brukar vanligtvis avses en gemensam och ordnad resurs av medier och information som ställs till elevernas och lärarnas förfogande och som ingår i skolans pedagogiska verksamhet med uppgift att stödja elevernas lärande. Regeringen anser att skolbiblioteken spelar en så viktig roll för att stimulera elevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen att det är motiverat med en egen bestämmelse i skollagen. Regeringen anser dessutom att det är självklart att även elever i grundsärskolan, specialskolan och sameskolan i motsats till dagens reglering omfattas av bestämmelsen. Som en följd av regeringens förslag i övrigt omfattas även fristående huvudmän av förslaget.

Enligt regeringens uppfattning har de allra flesta skolor i samtliga skolformer redan i dag tillgång till skolbibliotek på ett eller annat sätt. Tillgången till skolbibliotek måste kunna anordnas på olika sätt beroende på de lokala förhållandena vid varje skola. En liten skola på landsbygden kan ha behov av andra lösningar än en stor skola i en stor stad. Därför måste anordnandet av skolbibliotek kunna se olika ut utifrån varje skolas eller elevernas olika behov och förutsättningar. Regeringen föreslår således att eleverna ska ha tillgång till skolbibliotek men att organiseringen av skolbiblioteksverksamheten ska vara flexibel.

Bibliotekslagen (2013:801):

I denna lag finns bestämmelser om det allmänna biblioteksväsendet. Det allmänna biblioteksväsendet består av all offentligt finansierad biblioteksverksamhet och utgörs av:

1. folkbibliotek,
2. skolbibliotek,
3. regional biblioteksverksamhet,
4. högskolebibliotek,
5. lånecentraler, och
6. övrig offentligt finansierad biblioteksverksamhet (1 § bibliotekslagen)

Enligt 2 kap. 36 § skollagen (2010:800) ska eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ha tillgång till skolbibliotek (10 § bibliotekslagen).

Skolbibliotekets ändamål

Bibliotekslagen (2013:801):

Folkbiblioteken ska särskilt främja läsning och tillgång till litteratur.

Folkbiblioteken ska verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet (2 § bibliotekslagen).

Likvärdig utbildning

Skollagen 2010:800:

Utbildningen inom skolväsendet ska vara likvärdig inom varje skolform och inom fritidshemmet oavsett var i landet den anordnas (1 kap. 9 § skollagen).

Proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s 638

Begreppet "likvärdig" innebär inte att utbildningen ska vara likformig i betydelsen likadan utan att kvaliteten i verksamheten ska vara så hög att de fastställda målen kan uppnås oavsett var i landet verksamheten bedrivs. Hur verksamheten ska utformas för att nå de fastställda målen kan variera beroende på lokala behov och förutsättningar. Det finns olika vägar att nå de fastställda målen. Hänsyn ska tas till barnens och elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns utrymme för anpassningar av undervisningen och organisationen av utbildningen till behoven hos olika barn och elever, så länge de tillförsäkras lika tillgång till likvärdig utbildning.

Rektor tar ansvar för skolbiblioteket som pedagogisk resurs

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, reviderad 2017

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att

- skolans arbetsmiljö utformas så att alla elever, för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, ges aktivt lärarstöd och får tillgång till och förutsättningar att använda läromedel av god kvalitet samt andra lärverktyg för en tidsenlig utbildning, bland annat skolbibliotek och digitala verktyg (2.8 Rektorns ansvar).
- skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens (2.8 Rektorns ansvar).

Värdegrundsarbete

Skollagen (2010:800):

Målinriktat arbete

Huvudmannen ska se till att det inom ramen för varje särskild verksamhet bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av barn och elever. Närmare föreskrifter om detta finns i 7 och 8 §§ (6 kap. 6 § skollagen)

Skyldighet att förebygga och förhindra kränkande behandling

Huvudmannen ska se till att det genomförs åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling (6 kap. 7 § skollagen).

Proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s 320

Det är skolans, och ytterst rektorns, ansvar att skapa trygghet och studiero i skolan. En viktig förutsättning för detta är att elever, lärare och annan personal känner ett gemensamt ansvar och har respekt för varandra i skolan samt att skolan även involverar elevernas vårdnadshavare i arbetet med att skapa gemensamma utgångspunkter för en trygg skolmiljö. Det kräver ett aktivt värdegrundsarbete där grundläggande demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter kommer till uttryck i praktisk handling. Att skapa en miljö som bygger på respekt och delaktighet utgör grunden för en trygg och utvecklande studiemiljö. Rutiner för att säkerställa samverkan och

kommunikation mellan elever, lärare och annan personal är också centrala inslag i det förebyggande och långsiktiga arbetet.

Prioriterade grupper

Bibliotekslagen (2013:801):

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, bland annat genom att utifrån deras olika behov och förutsättningar erbjuda litteratur och tekniska hjälpmedel för att kunna ta del av information (4 § bibliotekslagen).

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska, bland annat genom att erbjuda litteratur på

1. de nationella minoritetsspråken,
2. andra språk än de nationella minoritetsspråken och svenska, och
3. lättläst svenska (5 § bibliotekslagen)

Kvalitetsarbete

Skollagen (2010:800):

Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen (4 kap. 3 § skollagen).

Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 3 § ska genomföras även på förskole- och skolenhetsnivå (4 kap. 4 § skollagen).

Kvalitetsarbetet på enhetsnivå ska genomföras under medverkan av lärare, förskollärare, övrig personal och elever. Barn i förskolan, deras vårdnadshavare och elevernas vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i arbetet.

Rektorn och förskolechefen ansvarar för att kvalitetsarbete vid enheten genomförs enligt första och andra styckena.

Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska vara att de mål som finns för utbildningen i denna lag och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls (4 kap. 5 § skollagen).

Det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska dokumenteras (4 kap. 6 § skollagen).

Kompetensutveckling

Skollagen (2010:800):

Huvudmannen ska se till att personalen vid förskole- och skolenheterna ges möjligheter till kompetensutveckling.

Huvudmannen ska se till att förskollärare, lärare och annan personal vid förskole- och skolenheterna har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för skolväsendet (2 kap 34 § skollagen).

Förarbeten:

Proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet s 661

Bestämmelsen, som här gäller samtliga huvudmän inom skolväsendet, avser att tydliggöra att huvudmannen ska ge förutsättningar, bl.a. ekonomiskt och tidsmässigt, för kompetensutveckling. Enligt andra stycket, som delvis motsvarar 2 kap. 7 a § i 1985 års skollag, har huvudmannen ett ansvar för att all personal vid förskole- och skolenheterna får kännedom om de föreskrifter som gäller för skolväsendet. I nyss nämnda bestämmelse gäller detta bara för den undervisande personalen. I den föreslagna skollagen har detta alltså utvidgats till att avse all personal. För den icke undervisande

personalen handlar den nödvändiga insikten om framför allt de föreskrifter som rör skolans värdegrund etc., t.ex. 6 kap. om åtgärder mot kränkande behandling.

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, reviderad 2017

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen (2.8 Rektorns ansvar).

Bilaga 2: Mall för huvudmannens redovisning

Utvecklingsområde 1: <i>Rektorn behöver ta ansvar för och se till att skolbiblioteket används som en integrerad del av den pedagogiska verksamheten. I detta ingår att se till att lärarna använder skolbiblioteket utifrån elevers och elevgruppers olika behov. Skolbiblioteket behöver även göras tillgängligt så att eleverna själva ska kunna söka och utveckla kunskaper.</i>
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
Utvecklingsområde 2: <i>Rektor behöver se till och ta ansvar för att skolbibliotekets verksamhet blir en del av skolans kvalitetsarbete. I detta ingår att rektor följer upp och utvärderar hur lärarna använder skolbiblioteket i sin undervisning och hur lärarna använder Mediatekets verksamhet som en integrerad del av undervisningen. I detta ingår även att rektor analyserar skolbiblioteksverksamheten för att säkerställa att verksamheten bidrar till att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens.</i>
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
Utvecklingsområde 3: <i>Rektor behöver ta ansvar för att skolbibliotekets lokaler, fysiska och digitala innehåll, bemanning och öppettider motsvarar elevernas behov.</i>
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:

Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras: